

4. Панок В. Г., Острова В. Д. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти). Київ : Освіта України, 2010. 230 с.
5. Чепелева Н. В., Пов'якель Н. І. Психологічна служба у вищих закладах освіти. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 6. С. 2-4.

Ілона Яремич
*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

КРЕАТИВНІ ПСИХОТЕХНОЛОГІЇ У СПРИЯННІ РОЗВИТКУ САМООСВІТИ ОСОБИСТОСТІ

*Науковий керівник: доктор психологічних наук, професор
Лариса Міщиха*

Постановка проблеми. В умовах сучасного прогресу суспільства, яке вимагає від особистості студента максимальної автономії, постає необхідність розвитку не лише професійних компетентностей, знань та умінь, але й оволодіння навичками самостійного пошуку, виокремлення ключових завдань навчання, розв'язання проблемних задач тощо. Становлення самостійності у навчальній діяльності, на наш погляд, потребує розвитку творчого мислення, новаторства, здатності бути продуктивною, активною особистістю, мислити, виходячи за рамки звичного. У цьому аспекті, як ніколи, набуває актуальності використання креативних психотехнологій навчання як інструменту сучасної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями самоосвіти особистості займаються Е.В. Гапон, Д.Б. Богоявленська, О.В. Бурлука, Н.М. Духаніна, А.П. Ющенко та інші. Проблема використання креативних психотехнологій висвітлюється у працях Б.А. Якимчука, Л.П. Міщихи, Н.Є. Скулиш, С.О. Сисоевої, Е.В. Гапона, О.Л. Музики, С.К. Шандрука та інших. Роботи Ю.П. Сурміна, С.Є. Шумської присвячені вивченню методу case-study. Л.

Бодько, О.М. Тадеуш описують метод спільних проєктів, як засіб колективної самостійної роботи студентів.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз креативних психотехнологій, що сприяють розвитку самоосвіти особистості; розкрити зміст основних методів та особливостей їх застосування у навчальній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Питання самоосвіти на сьогодні є одним з найбільш пріоритетних у системі вищої освіти, оскільки сучасний фахівець виявляє себе у власній автономії, саморозвитку та прагненні до самоефективності. Процес навчання, базуючись на принципах самоосвіти, передбачає здатність до планування, виконання та прогнозування власної діяльності. Відтак перед закладом вищої освіти постає необхідність формування у студентів готовності до безперервної самоосвіти.

На думку Н.М. Духаніної, самоосвіта – це цілеспрямована діяльність суб'єкта навчального процесу, яка знаходить своє відображення у пізнавальній активності та передбачає оновлення наявних знань задля покращення професійної обізнаності, інтелектуального збагачення [3, с. 249].

Самоосвіта неможлива без активності особистості, самостійності, емоційної витривалості, вдалого часового планування, рефлексії, визначення цілей навчання, їх комплексного дотримання, самооцінки та корекції власної пізнавальної діяльності [3]. Як зауважує Н.Є. Скулиш, для розвитку креативної активності студентів необхідними є поєднання навчального, виховного та наукового процесів в єдине ціле. Кращих результатів можемо отримати, організовуючи завдання для самостійної роботи диференційовано, враховуючи особливості окремих навчальних курсів, груп студентів, а також комбінуючи аудиторну та позааудиторну самостійну роботу [6, с. 3].

Розвиток творчості багато в чому залежить від самостійної роботи, тож, не дивно, що навчальна програма сучасного закладу вищої освіти передбачає велику кількість годин, відведених на самостійне опрацювання. Воно, в свою чергу, базується на принципах довільності і креативності та орієнтується на нове, індивідуальне, неповторне вирішення конкретних задач та умов. Саме з

цієї позиції, ефективним засобом формування здатності до самоосвіти є застосування креативних психотехнологій у навчальному процесі, серед яких виділяють:

Метод case-study, який передбачає розв'язання конкретної ситуації, застосовуючи теоретичні знання та досвід. Використання методу кейсів є можливим за наявності теоретичних знань, розуміння суті проблеми, що виноситься на практичне вирішення. Воно сприяє закріпленню знань, а не їх формуванню, а також виробленню вміння швидко та організовано приймати рішення відповідно до ситуації. Кейси, як правило, формуються на основі реальних випадків з досвіду життя людей, які є дотичними до проблематики вивчення студентів конкретних ситуацій. Якщо мова йде про студентів – майбутніх психологів, то, очевидно, кейсовий випадок стосуватиметься вирішення психологічного запиту клієнта чи організації [9].

Слушно зазначає С.Є. Шумська, що використання цієї методики у навчальному процесі розвиває креативність, комунікативні навички, дослідницьку спрямованість студента, інтелектуальні можливості, що знаходять своє відображення у покращенні інтелектуальної сфери [9, с. 278].

Залежно від типу ситуації, можливостей її розв'язання, процесу прийняття рішень, виділяються наступні види:

- метод навчання, що базується на ситуаційних вправах (власне Case-study method);
- метод проблемних ситуацій (Case-problem method);
- ситуації-випадки (Case-incident method);
- метод визначених проблем (Stated-problem method), який пропонує готові рішення проблем для їх аналізу [9].

Метод case-study у навчанні студентів орієнтований на зміну парадигми мисленнєвої роботи з інформацією. Замість традиційної форми її отримання від викладача, з'являється формат «... відкриття знань для себе за допомогою самостійної переробки вихідної інформації, її аналізу, синтезу та інших перетворень» [7]. Студент набуває самостійності у власних рішеннях, вчиться

ставити запитання, нестандартно вирішувати завдання, виражати власну позицію, готувати виступи тощо.

Частково-пошуковий метод передбачає спільну роботу студента та викладача, спрямовану на висунення гіпотез, їх перевірки та на їх основі розв'язання задач. При цьому значна роль відводиться самостійній роботі студента, котрий повинен навчитися аналізувати проблему та виділяти в ній головне, водночас, викладач виступає керівником, який спрямовує пізнавальну активність та визначає, яку роботу студенти можуть робити самостійно [5]. Частково-пошуковий метод знаходить свою реалізацію у спільних проєктах.

Спільні проєкти – метод, орієнтований на вироблення навичок командного розв'язання проблем, що розвиває творчу спрямованість кожного учасника групи. Метод проєктів передбачає моделювання розв'язку, кінцевого результату із застосуванням поточних знань учасників, їх пошукових можливостей та аналізу результату.

Проєкт складається з таких ключових етапів:

- 1) вибір тематики проєкту, питань, що виносяться на вивчення, загального спрямування тощо;
- 2) власне робота над проєктом, яка передбачає визначення його мети, проблеми, завдань, а також розподіл обов'язків між учасниками, процес вироблення результату, оцінювання виконаної роботи [2].

Як зазначає О.М. Тадеуш, проєкт як метод активізує зацікавленість студентів до предмету, оскільки дозволяє продемонструвати спільні досягнення та презентувати їх на широку аудиторію з метою об'єктивного, раціонального оцінювання [8]. Проєкти вчать генерувати та висувати ідеї, припущення, швидко та організовано мислити, засвоюючи інформацію, підходити до створення нового творчо та колективно.

Одним з різновидів домашнього групового завдання може використовуватися написання та відтворення реферату про видатну особу з конкретної галузі у формі «видатна особа – журналіст». Один студент відтворює наукові інтереси, досягнення, ідеї, виступаючи в ролі вченого, інший – ставить питання,

намагається зрозуміти свого співбесідника, тобто, грає роль журналіста [4, с. 111]. Ця технологія сприяє не тільки самостійному пошуку та розвитку комунікативних навичок, але й спонукає до прагнення пізнання іншої людини, до «проникнення» нею; розвитку аналітичної складової мислення, вміння відстоювати власні ідеї.

Рольова гра як один з методів активного навчання передбачає розподіл ролей між студентами та «розігрування» певної ситуації за розробленим сценарієм, що орієнтована на вироблення нових поведінкових моделей та знань.

Наприклад, методика «ПОПС-формула» містить чотири елементи, якими студенти керуються під час рольової гри, це:

- позиція (висловлення власного бачення проблеми);
- обґрунтування (пояснення власної точки зору);
- приклади (підтвердження позиції з наведенням прикладів);
- сформульований висновок (підведення підсумків проведеної роботи) [1].

З допомогою цієї методики студенти вчать грамотно та всесторонньо висловлювати власну точку зору, пояснюючи свій вибір та узагальнення. Зрозуміло, що висловлювання власної позиції без обґрунтування та пояснення не є переконливим методом спілкування у міжособистісній взаємодії, тож завдання викладача не тільки у передачі знань до студентів, але й у навчанні методам активної взаємодії, що знаходить свій прояв у використаних креативних психотехнологіях.

Впровадження креативних психотехнологій у навчальний процес неабияк сприяє не лише розвитку самостійності студента, а й забезпечує становлення творчого компонента особистості, її здатності приймати швидкі, оригінальні рішення, бути активним учасником команди.

Висновки. Нами розглянуті деякі креативні психотехнології, що є важливим інструментом викладача вищої школи. Самоосвіта неможлива без власної включеності студента в учбову діяльність, його бажання бути креативною особистістю, готовою генерувати ідеї та вирішувати складні задачі. Самоосвіта,

на наш погляд, сприяє засвоєнню знань та вмінь, а із застосуванням креативних психотехнологій цей процес стає конструктивнішим, злагодженим та орієнтує на всебічний розвиток особистості.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у практичному застосуванні креативних психотехнологій у ЗВО та їх впливу на становлення самоосвіти майбутніх фахівців; у дослідженні впливу мотиваційних чинників на розвиток самоосвіти; ролі викладача закладу вищої освіти у становленні компоненту самостійності студента.

Список використаної літератури

1. Башкір О.І. Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. 2018. Вип. 60. С. 33-44.
2. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. №10. С. 1-4.
3. Духаніна Н.М. Самоосвіта як складова освітнього процесу в університеті. *Молодий вчений*. 2019. № 4(2). С. 248-251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_4%282%29_17 (дата звернення: 28.01.2021) с. 249
4. Міщиха Л.П. Креативні психотехнології як умова розвитку творчого мислення особистості студента. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 5, Т. 2. С. 110-115.
5. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Слово, 2015. 630 с. укр. URL: <https://textbook.com.ua/pedagogika/1473451773> (дата звернення: 29.01.2021)
6. Скулиш Н.Є. Методики вимірювання креативної активності та виявлення рівня розвитку творчого мислення професійного самовизначення студентів ВНЗ. *Проблеми сучасної психології*. Том 20. 2013. С. 611-621. С.3
7. Сурмін Ю.П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 19-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2015_2_5 (дата звернення: 29.01.2021)
8. Тадеуш, О.М. Метод проектів як форма продуктивного навчання студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16 : Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 29(39). С. 142-146.
9. Шумська С.Є., Бучинська Т.В. Використання кейс-методу у професійному навчанні. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету "Україна"*. 2013. № 2. С. 277-280. URL: http://nbuv.gov.ua/ujrn/znpkhist_2013_2_56 (дата звернення: 29.01.2021)